

Het Nachtegaalpad

Deze wandelroute ($\pm$ 10.5 km) verkent de deelgemeente Stalhille.

De bewegwijzering gebeurt met witte zeshoekige bordjes met rode signalen. U herkent ook de drie bollen van 'in en om Jabbeke'

Bij elke bezienswaardigheid of interessant gegeven wordt in deze bundel een woordje uitleg gegeven.

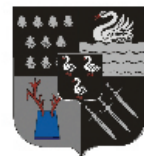
Het Nachtegaalpad

Wandelen

in en om Jabbeke

Vertrekpunt: Stalhillebrug
wandelroute van $\pm$ 10.5 km
langs verharde wegen en zandwegen

Eeninitiatiefvan

Gemeente

Jabbeke

geeft je ruimte

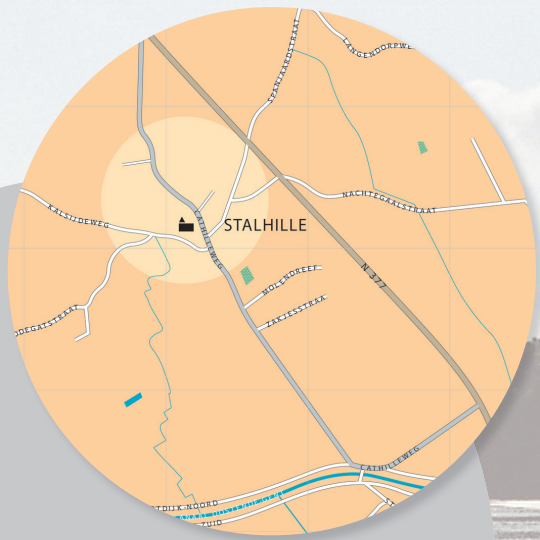
foto cover: Stalhillebrug

Deze brochure kwam tot stand op initiatief van de gemeente Jabbeke.

De route werd uitgestippeld door Marcel Desmedt

De foto's zijn van de hand van Fernand Deschacht en Marcel Desmedt in een grafische vormgeving door Jeroen Trybou, dienst cultuur

Druk: Ansa Print

Deze wandelroute verkent de omgeving van het kanaal Brugge-Plassendale. Bij elke bezienswaardigheid of interessante merkwaardigheid wordt in deze bundel een woordje uitleg gegeven.

Wie wil kan vanaf de Nieuwegebrug een kleine wandeling (1.6 km) doen. Deze werd niet apart opgenomen, maar is aangeduid op de kaart.

Aankomst

Minnebo vervolmaakte zich aan de Grande Chaumière in Parijs en aan de Schule des Sehens bij O. Kokoschka in Salzburg. Aan de RNS Gent studeert hij in 1963 o.a. bij W. Van Aerden en O. Landuyt. Hij debuteert zo als schilder. Vanaf 1967 wordt hij beeldhouwer. Sinds 1975 heeft hij hier een eigen bronsgieterij. Het 'hoofdje' is een handelsmerk dat op elk werk voorkomt.

We hopen dat u hebt genoten.

in en om Jabbeke

Tot weerziens

> Andere uitgaven 'in en om Jabbeke'

'Permekeachterna': fietsen in en om Jabbeke.
'Het ter Wallepad': wandelen in Zerkegem.
'Het Baekelandtpad': wandelen in Snellegem.
'Het Blauwe Torenpad': wandelen in Varsenare.
'Het Permekepad': wandelen in Jabbeke.

Door rechtstreekse toebedeling of als maatregel van landinrichting werden dergelijke zones eigendom van de Vlaamse Gemeenschap. Ze kregen een aangepast beheer. In de praktijk kunnen landbouwers er gratis hun vee laten grazen, mits ze enkele specifieke beheersvoorwaarden in acht nemen. Het aantal hoogstammige bomen wordt beperkt gehouden. Alleen streekeigen groen krijgt een kans als accentuering van de kreekrug.

Na een eindje slaan we linksaf en kronkelen verder richting Vaart. Aan de vaart slaan we linksaf in de richting van Stalhillebrug, ons vertrekpunt.

>> Voor we de Cathilleweg of startplaats weer bereiken staan aan onze linkerzijde nog kunstwerken. Dit zijn beelden van **Hubert Minnebo** die in de aanpalende woning (nr. 1) ook zijn atelier heeft. Minnebo werd te Brugge geboren in 1940. Hij is een neofiguratieve beeldhouwer, etsen en juwelenontwerper. Hij volgde zijn opleiding aan de Academie van Oostende bij o.a. G. Sorel en R. Servais.

Geschiedkundige omschrijving.

We wandelen hoofdzakelijk in poldergebied. Dit noordelijke gebied werd meermaals geteisterd door overstromingen. Zo werden vroegere bosachtige veengebieden uit onze kustvlakte volledig bedekt met een laagje klei. Na de natuurlijke terugtrekking van het zeewater uit de overstromde gebieden, hebben zich brede geulen gevormd waarlangs het zoete water uit het hoger gelegen achterland naar de zee kon afvloeien. Bij die afwatering speelde de toenmalige **Yperleet** een cruciale rol. Het bleef echter ook een hinderpaal die de toegang tot deze noordelijke gebieden moeilijker maakte. Een veerpont of een brug was de uitweg.

De meeste collectieve nederzettingen in de kustvlakte kwamen pas laat in de 10de en hoofdzakelijk in de 11de eeuw tot stand. Ze situeerden zich op de hoger gelegen, met zand gevulde beddingen van de verzande krekken. Ten gevolge van de inversie van het reliëf bleven deze kreekbeddingen namelijk boven het ingesloten komlandschap verheven. Zo spreekt men van kreekkruggen (klei op zandige ondergrond), en poel of komgronden (depressies met klei op veen). Dit verklaart de vele **turfwinningen** (gebruikt als brandstof) in de polderstreek.

Het dorp Stalhille ligt op één van deze verheven kreekbeddingen. De naam betekent vermoedelijk 'heuvel waar het vee kan grazen' (een 'hille' of 'heve' is een hoger gelegen deel). Steeds probeerden mensen ongebruikte gronden in te palmen. Vanuit Jabbeke streefde men er dan ook naar om greep te krijgen op de noordelijke poldergronden.

Geologisch bekeken is Stalhille een product van natuurkrachten. De tweede Duinkerksse transgressie (grote overstromingen begin de 11de eeuw) bedekte de bodem van Stalhille volgens het ritme van de getijden. Zonnige stonden afgewisseld met snijdende noordenwinden verdeelden het **schorregebied** in ontelbare kloven. De minste regenval doorweekte het oppervlak tot een glibberig landschap. Na de drooglegging werd het grotendeels een vruchtbare vlakte met een oppervlakte van 1090 hectaren. Omgeven en doorkruist door kilometers lange waterlopen is de geschiedenis van Stalhille doorweven met een waterig verleden. Alles bij elkaar genomen telt zijn grondgebied het dubbele aan sloten in vergelijking met wat Jabbeke aan straten en wegen biedt.

In de middeleeuwen was Stalhille voor zijn administratie afgestemd op Jabbeke en was de Cathilleweg (vroeger Dijkweg) de enige toegangsweg. Tot de 12de eeuw was de Yperleet geen groot obstakel. Naarmate meer gezinnen zich ten noorden van de Yperleet vestigden, kan men spreken van een nieuw gehucht dat uiteindelijk uitgroeide tot een dorp. De verbinding vanuit Jabbeke met het centrum van de nieuwe bewoning liep over de opgehoogde weg: de Dijkweg. Met de tijd werd een zekere zelfstandigheid beoogd die bekroond werd met een kerkje.

De bisschop van Doornik, **Walter van Marvis** kwam in het jaar 1242 naar zijn archidiaconaat Brugge om verschillende parochies in het Bulskampveld (Wingene, Beernem, Rudderveerde, Zwevezele, Ruiselede en Ursel) te bezoeken en de scheidingslijn vast te leggen. Wellicht kwam hij vandaar 'te peerde' naar Jabbeke om de inwoners van het gehucht Stalhille te aanhoren. Hij vond hun verzuchtingen gegrond en gaf de toestemming om een bidplaats te bouwen.

De zuidelijke kant van de Yperleet had afwateringsproblemen eenmaal men deze natuurlijke waterloop probeerde te kanaliseren. Omstreeks 1630 werden hier drastische ingrepen uitgevoerd. Met de regelmaat van een klok werd de Yperleet verdiept, werden de dijken verhoogd en bochten recht getrokken. De verhoging van de dijken was nodig om overstromingsgevaar tegen te gaan.

Wie nu nog de moed heeft kan eens tot bij de hoeve wandelen (en dan tot hier terugkeren). Wij trekken hier de natuur in. We nemen het pad aan de rechterkant naar het natuurgebied 'De Schobbejak'. Een must voor elke natuurliefhebber.

>> **De Schobbejak** is 20 ha groot. De Schobbejak kwam tot stand naar aanleiding van de ruilverkaveling 'Het Paddegat'. Het was de eerste multifunctionele ruilverkaveling in West-Vlaanderen. Deze ruilverkaveling speelde in op een nieuwe evolutie en probeerde de eenzijdige landbouwkundige benadering van de ruilverkaveling uit te breiden tot een structurele ingreep die alle functies van het platteland zo goed mogelijk naast elkaar laat bestaan. Zo bleef in een aantal laag gelegen weidegebieden een waardevolle schorrenvegetatie gehandhaafd. De waterrijkdom trekt van nature een aantal zeldzame weide- en rietvogels aan.

Het **kerkhof**, dat nog steeds voor teraardebestellingen wordt gebruikt, heeft tal van belangrijke grafmonumenten. Hier liggen ook enkele merkwaardige personen. Aan de noordzijde ligt kunstenaar Herman Depauw begraven omgeven door enkele van zijn sculpturale kunstwerken. Notaris Darswilder heeft alleen een bloemrijke zuil op zijn graf staan. Een paar gesneuvelde Engelse piloten vonden hier een laatste rustplaats evenals **twee weggevoerde Stalhillenaars** die te Issenbüttel, op terugweg naar huis, in een treinongeval om het leven kwamen (bij de kerkingang).

We slaan linksaf en stappen de Cathilleweg zuidwaarts in.

>> Na amper vijftig meter ligt aan de linkerzijde de herberg '**Gemeentehuis**'. Zolang de bejaarde cafébazin Ady leeft, zal deze herberg de nu ongekende en ongekunstelde eenvoud van vroeger blijven ademen. Hier vonden de vroegere gemeenteraadszittingen plaats in een zijkamer. Dit is nog steeds duidelijk aan het interieur te merken.

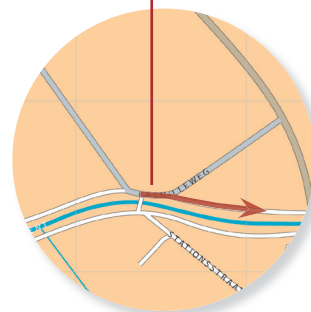
Cathilleweg 52 is een verbouwde tweewoonst van vissers. Deze vissers hadden hun boot aan de kust. Dit maakt duidelijk dat Stalhille niet alleen aangewezen was op Jabbeke. Hier woont nu kunstenaar Daniël Laevens.

Enkele honderden meters verder zien we één van de oudste boerderijen van Stalhille. Op het dak is het jaartal 1610 gevormd. De hoeve is ongetwijfeld ouder. Op het erf bemerken we een merkwaardig achthoekig gebouwtje: de thans geklasseerde **rosmolen**. Vroeger werd een rosmolen voornamelijk gebruikt voor het malen van grof veevoeder. De rosmolen is een typisch gebouwtje voor grote boerderijen. De drijfkracht was de paardenkracht. Eén tot drie paarden liepen rond de molen; ze waren met de top van de molen verbonden door middel van een staartbalk die de molenstenen binnenin in werking stelde. Er zijn momenteel nog twee dergelijke molens te Stalhille.

> vertrekpunt Stalhillebrug, Vaardijk Noord, lengte 10.5 km.

🕒 2u30min

Start

Aan de nieuwe Stalhillebrug

>> We starten onze wandeling aan de noordzijde van de Vaart. Oriëntatiepunt is de moderne Stalhillebrug.

Onze startplaats ligt op een belangrijke historische plaats. Tijdens de godsdienstige troebelen van de 16de eeuw stond hier een 'fort' of 'corps de garde' die de overgang van de **Yperleet**, die in de volksmond '**De Vaart**' wordt genoemd, moest bewaken. Het in gebruik nemen van de Vaart als uitweg van Brugge naar de zee had ook voor deze plaats belangrijke gevolgen. Hier ontstond een loskaai en de twee herbergen kregen een nieuwe impuls. Af en toe werd een brug geworpen over de Yperleet en in tijden van gevaar werd ze weer afgebroken. Onder het bewind van Willem I, koning der Nederlanden, werd in 1822 een nieuwe brug gepland die in 1824 in gebruik genomen kon worden. In de loop der latere jaren werden nog talrijke bruggen geplaatst, zowel draaibare als ophaalbruggen.

Hier bloeiden aan de zuidzijde van de Vaart, door de uitdieping en ophoging van de dijken, eveneens schippersherbergen. Er was echter duidelijk meer. Hoofdzakelijk werden hier kolen, hout en andere bouwmaterialen gelost. Daarvoor waren stapelplaatsen nodig. Daarom werden pakhuizen aan de kanaalzijde van 'Ter Spinde' ingericht. Door verbouwingen in 2007 is daar helaas nog weinig van te merken.

We volgen de vaart in oostelijke richting (met onze rug naar de vaart, rechts weg).

Door de aanleg van de autosnelweg naar de kust in 1976 werd de bouwvallige brug gesloopt. De inwoners van Stalhille hadden door de autosnelweg nu toch een verbindingsweg met Jabbeke. Door de gevaarlijke en moeizame omweg naar het station van Jabbeke, om daar de trein te nemen naar werk of school, protesteerden de Stalhillaars hevig. Onder druk van het gemeentebestuur van de jonge fusiegemeente Jabbeke werd een nieuwe, voorlopige, brugverbinding (een zogenaamde 'Baileybrug') aangelegd. Toen deze aan vernieuwing toe was, bleven de barenswееn duren tot in 2003 een aanvang werd genomen tot de bouw van een nieuwe Stalhillebrug. Deze nieuwe voetgangers- en fietsersbrug werd in 2007 geplaatst. Met zo'n moderne ophaalbrug moest een einde komen aan de perikelen waarmee bewoners van Stalhille en toeristen geconfronteerd werden bij de oversteek van het kanaal Brugge-Oostende.

Wel open een heel eind op, met de Vaart aan onze rechterzijde en genieten van de schitterende, romantische kanaaloevers met uitzicht op de Vlaamse polders.

>> Voorbij de brug over de snelweg naar de kust bemerken wij links een nieuw pompemaal '**de Steger**' dat sinds 1990 de polders definitief van overstroming moet behoeden. Dit pompemaal ligt in een moerassig gebied, een echte getuige van de vroeger ongerepte overstromingszone. Juist voor het pompemaal is er een grondduiker die de beken langs beide zijden van het kanaal met elkaar verbindt.

Langs de Expresweg wandelen we nu enkele honderden meters naar rechts zodat we veilig aan de lichten kunnen oversteeken. Zo komen we in de Spanjaardstraat. Deze straat volgen we tot aan de kerk van Stalhille.

>> In het begin van de Spanjaardstraat, aan de noordzijde van de weg, ligt de hoeve '**Ter Rode Poorte**'. Ze wordt al drie eeuwen door de familie Van Huele uitgebaat. Ook deze hoeve stond al in 1478 in de documenten opgetekend.

De kerk van Stalhille werd gebouwd volgens de plannen van bisschop van Marvis: in Doornikse stijl met spitsbogen. Hoewel de kerk later meermalen verbouwd werd, blijft het een vroeggotische hallenkerk met vieringtoren en met een laatgotische zijkapel. Tijdens de beeldenstorm van 1567 werd de kerk fel beschadigd maar in 1633 was ze hersteld. Ook de torenspits was heropgebouwd. In 1886 werd de middenbeuk verlengd. Binnenin het monumentale kerkgebouw treffen we een kunstig interieur aan. Het orgel, een meesterwerk van de hand van Jacob van Eynde, is recent gerestaureerd en geklasseerd net als het oudste gedeelte van de kerk en de kerktoren zelf.

De bewoners van dit gehucht en zeker de landbouwers hebben enorm bijgedragen om hier de polders in cultuur te brengen en voor de nodige ontwateringsgrachten te zorgen zodat de drassige gronden minstens omgevormd werden tot weiden. Tijdens de wintermaanden komen hier duizenden **wilde ganzen** hun voedsel zoeken. Ze foerageren hoofdzakelijk in de uitgestrekte weiden, soms ook op de akkers.

Kleine zwanen komen vanuit Noord-Siberië en Nova-Zembla in onze polders overwinteren. We treffen hier trouwens tal van typische water- en poldervogels aan. Tijdens het voorjaar en najaar, wanneer veel waadvogels op trek zijn van en naar hun broedgebieden, komen natuurliefhebbers hier hun lievelingen spotten. In de zomermaanden is het rustiger in de polders. Door de bemaling is de grondwaterspiegel echter laag komen te staan zodat enkele soorten broedvogels verdwenen zijn. Gelukkig herbergen de rietkragen langs de brede sloten nog talrijke nesten van kleine zangvogels. In de **veedrinkputten** treffen we nog kikkers en salamanders aan. Het spreekt voor zich dat roofvogels en reigers hier een goede maaltijd vinden.

Op het T-kruispunt gaan we rechtsaf en stappen we een heel eind totaan de Expresweg, terwijl we genieten van een uniek landschap.

>> De wegbermen worden volgens het Wegbermbesluit natuurvriendelijk onderhouden en zijn momenteel de meest waardevolle van de Jabbeekse polders.

Het **Nachtegalpad** ontleent zijn benaming natuurlijk aan de straatnaam. Het toponiem heeft trouwens een bijzondere historische betekenis. Nachtegale is een bijzondere zangvogel, maar die zal men niet horen of zien in de Nachtegaalstraat. De naam Nachtegaalstraat heeft een heel andere betekenis. Op de Ferrariskaart uit 1778 wordt deze weg, die de wijk Nieuwege met Stalhille verbindt, vermeld als 'Achtergaele Straete'. De oudste benaming, die we al in 1478 terugvinden, is: 'Nachtegaele gaete'. Deze aanduiding werd gebruikt tot in de late 19de eeuw. De meeste gronden die langs weerszijden van deze verbindingsweg met Stalhille lagen behoorden vanouds toe aan de familie Nachtegaele. Wellicht is de straatnaam hiervan afgeleid.

Wanneer we de Expresweg in zicht hebben, loopt een zijweg zuidwaarts naar '**Hove Ter Hille**' (nr.48). Dit is een hoeve met belangrijke historische wortels in het Brugse Kartuizerinnengoed. Dit kloosterbezit werd door de Fransen omstreeks 1800 aangeslagen en openbaar verkocht. Hier wordt hoevertoerisme nu hoog in het vaandel gedragen.

We volgen deze autoluwe weg, langs de Vaart, tot aan de naar beneden lopende Nachtegaalstraat.

>> Beide vaartdijken werden met indrukwekkende **canadapopulieren** beplant. Ze verdampen het water dat in de dijken sijpelt. Hier kunnen we unieke zonsondergangen meemaken wanneer de rode zon door de achtkanters gefilterd wordt. **Achtkanters** is de volksnaam voor canadapopulieren omdat ze bijna altijd achter de kant staan.

Het kleine huis 'De Vierweunste' (nr. 8), dat we in de diepte vlakbij de dijk zien liggen, werd in 1762 gebouwd en binnen de kortste keren door vier gezinnen bewoond. Een stille getuige van de levensomstandigheden van arbeidersgezinnen omstreeks de eeuwwisseling van 1800.

We volgen zoals gezegd verder de Vaartdijk-Noord, met zicht op twee 'spookbruggen' aan de overkant van het kanaal (lees hierover in het Blauwe Torenpad). We stappen tot aan het gehucht Nieuwege, een mooie stop met zicht op Nieuwegebrug.

>> Nieuwege heeft een rijke geschiedenis die gelijklopend is met het gehucht rond de Stalhillebrug. Ook hier ontstond een loskaai en werden de herbergen **schippersherbergen**. Aan de oostzijde van de Westernieuwweg lag de 'Halve Maene', aan de westzijde staat de huidige herberg 'Nieuweghe' die echter historisch gekend is als 'De Gekroonde Sterre'. Ook hier werden bruggen gebouwd en weer afgebroken al naargelang de noodwendigheid van de oorlogsomstandigheden. In 1917 sloegen de Duitsers een brug over de Vaart om ze bij de terugtrekking in 1918 weer op te blazen. Tot 1932 werd de veerpont weer in gebruik gehouden. De brug van 1932 werd door de Duitsers tijdens hun aftocht in 1944 opnieuw vernield. Gelukkig kwam in 1947 opnieuw een verbinding tussen beide oevers tot stand. Een belangrijk gebouw is hier tevens de kapel die gebouwd werd tussen 1873-1875 ten dienste van de bewoners van het plaatselijke gehucht.

We keren een tiental meter op onze stappen terug en volgen de Nachtegaalstraat noordwaarts (rechtsaf), het polderlandschap in.

>> We wandelen zo langs '**De Slecke**' (links), een oude dishoeve die haar oorsprong zeker in de 16de eeuw heeft. 'Te Nachtegaele' (in de bocht rechts) ziet er eveneens als een historische hoeve uit maar dateert pas van 1911. 'Het Kaproenken' (laatste hoeve rechts) is ongetwijfeld de oudste boerderij. We vinden ze terug anno 1478. Ongezien maar belangrijk: deze hoeve heeft nog een rosmolen.

Het Nachtegaalpad

AANDUIDING

1. Atelier Minnebo, eertijds fort
  2. De 'Vierweunste'
  3. Schippersherbergen
  4. De Slecke
  5. Het Kaproenken
  6. Hove ter Hille
  7. Ter Rode Poorte
  8. kerk
  9. café Het Gemeentehuis
  10. Rosmolen
- ★ Startpunt

